

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Opetusvuorovaikutus

OPA

Opettajien arviointiosaaminen oppimisen,
osallisuuden ja tuen toteutumisen edistäjänä

Opetuksen laatu

Vuorovaikutuksen laatu

*(Teaching Through Interaction (TTI) framework;
CLASS K-3; CLASS-S, mm. Hamre ym. 2013; Hafen ym. 2015)*

Tunnetuki

Myönteinen ilmapiiri

Kielteinen ilmapiiri

Opettajan sensitiivisyys

Oppilaiden näkökulmien
huomioiminen

Toiminnan organisointi

Käyttäytymisen
säättely

Tuotteliaisuus

Opetuksen muodot

Ohjauksellinen tuki

Käsitteiden
oppiminen

Kielellinen
mallintaminen

Palautteen laatu
Dialoginen opetus

Sisältöjen
ymmärtäminen

Analysointi ja
ongelmanratkaisu

0-5/6

6-9

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

Opettajan sensitiivisyys ja myönteinen ilmapiiri

VOPA-toimintamalli

OPA - Opettajien arviointiosaaminen oppimisen,
osallisuuden ja tuen toteutumisen edistäjänä

VUOROVAIKUTUKSEN LAATU

*(Teaching Through Interaction (TTI) framework;
CLASS K-3; CLASS-S, mm. Hamre ym. 2013; Hafen ym. 2015)*

Tunnetuki

Myönteinen ilmapiiri

Kielteinen ilmapiiri

Opettajan
sensitiivisyys

Oppilaiden
näkökulmien
huomioiminen

Toiminnan organisointi

Käyttäytymisen
sääntely

Tuotteliaisuus

Opetuksen muodot

Ohjauksellinen tuki

Käsitteiden oppiminen

Kielellinen
mallintaminen

Palautteen laatu

Dialoginen opetus

Oppilaan kohtaaminen on tärkeää.
Miksi?

Kohtaamisen tärkeys tunnustetaan useissa teoreettisissa lähestymistavoissa

Kiintymyssuhdeteoria (Bowlby, 1980, 1988; Ainsworth & Bowlby, 1991)

- Lapsella on **taipumus kiintyä** häntä hoivaavaan aikuiseen.
- Kiintymyssuhteen syntymisen myötä kiintymyksen kohteesta tulee myös eräänlainen **turvallisuusperusta** .
 - Lapsi vapautuu tutkimaan ympäristöään ja oppimaan uutta.
- Opettajan ollessa lapselle turvallinen aikuinen, on lapsi/nuori vapautuneempi osallistumaan opetukseen ja oppimaan.

Kohtaamisen tärkeys tunnustetaan useissa teoreettisissa lähestymistavoissa

Itsemääräämisteoria (Ryan & Deci, 2009)

- Oppilailla on tarve kokea **itsenäisyyttä** (autonomy), **pätevyyttä** (competence) sekä **yhteenkuuluvuutta** (relatedness).
- Yhteenkuuluvuuden tarve viittaa tarpeeseen olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa, kuulua osaksi ja olla osallinen.
 - / “Minusta välitetään, kuulun tähän ryhmään.”

Tunnetuesta hyötyä lapsille ja nuorille

- Ensimmäisen kouluvuoden myönteinen ilmapiiri yhteydessä vahvempaan tehtäväsuuntautuneisuuteen myöhemmin koulupolulla (Pakarinen ym., 2014).
- Tunnetuki erityisen tärkeää sellaisille oppilaille, joilla muita heikommät taidot ja valmiudet (Cadima ym., 2010).

Tunnetuesta hyötyä lapsille ja nuorille

- Tunnetuen laatu yhteydessä ryhmän hyvän oppimisilmapiirin muodostumiseen (Hamre & Pianta, 2001).
- Myös nuoret tarvitsevat tunnetukea!
 - / Oppilaat, joiden opettajan havaittiin tarjoavan korkeampaa tunnetukea, raportoivat myös korkeampaa käytöksen tasolla ilmenevää kiinnittymistä (Virtanen ym., 2014).
 - / Opettajan tarjoama tunnetuki lisäsi oppituntikohtaisesti mitattua emotionaalista kiinnittymistä matematiikassa ja äidinkielessä (Pöysä ym., 2019).

VOPA-toimintamalli ja formatiivinen arviointi

- VOPA-toimintamalli tarjoaa välineitä sensitiivisyyttä ja myönteistä ilmapiiriä tukevan vuorovaikutuksen kehittymiseen.
- Näin voidaan edistää sellaisen ilmapiirin syntymistä, jossa oppilaat rohkenevat tuoda tarpeitaan esiin ja opettaja pyrkii sensitiivisesti havaitsemaan näitä tarpeita. Tämä tukee opettajaa formatiivisen arvioinnin toteuttamisessa (vrt. Black ym., 2011).

Myönteisen ilmapiirin ja sensitiivisyyden huomioiminen osana vuorovaikutusta

VOPA-toimintamallin materiaalit on julkaistu verkossa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-202105193020>

Lähde: Pöysä, S., Pakarinen, E., Ketonen, L., Lehesvuori, S., & Lerkkanen, M.-K. (2021). Vuorovaikutus opetuksen ja arvioinnin perustana (VOPA) vaiheittaiset kuvaukset. Opettajien arviointi-osaaminen oppimisen, osallisuuden ja tuen toteutumisen edistäjänä (OPA) -hanke. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos.

OPETTAJAN SENSITIIVISYYS JA MYÖNTEINEN ILMAPIIRI

Opettaja on tietoinen oppilaiden yksilöllisistä tarpeista ja kiinnostuksen kohteista sekä vastaa niihin oikea-aikaisesti ja sensitiivisesti. Myönteinen ilmapiiri rakentuu turvallisuuden tunteesta ja luokan ihmissuhteista.

	Vaihe 1	Vaihe 2	Vaihe 3
Oppilaiden tarpeisiin vastaaminen <ul style="list-style-type: none"> • Akateemisten, sosiaalisten ja emotionaalisten tarpeiden tiedostaminen ja huomiominen • Työskentelyn seuraaminen • Ongelmien ennakointi • Tarpeiden tunnistaminen • Tuen ja turvan antaminen • Uudelleen kiinnittymisen tukeminen 	<p>Opettaja seuraa vain harvoin oppilaita tai tunnistaa tilanteita, joissa oppilaat tarvitsisivat apua. Opettaja ei huomioi toiminnassaan oppilaiden yksilöllisiä tarpeita. Kun oppilaat ilmaisevat tunteitaan, opettaja ei tunnista tai kohtaa niitä.</p>	<p>Opettaja havainnoi ja tunnistaa toisinaan oppilaiden tuen, avun ja huomion tarpeisiin liittyviä vihjeitä, kun taas toisinaan vihjeet jäävät huomiotta tai joidenkin oppilaiden kohdalla toistuvasti. Toisinaan opettajan toiminta vastaa oppilaiden yksilöllisiin tarpeisiin, mutta toisinaan yksilöllisiä tarpeita ei huomioida. Oppilailla on mahdollisuus ilmaista tunteitaan, mutta opettaja ei tunnista tai kohtaa niitä johdonmukaisesti.</p>	<p>Opettaja havainnoi oppilaita aktiivisesti ja tunnistaa usein oppilaiden tuen, avun ja huomion tarpeisiin liittyviä vihjeitä ja vastaa niihin. Opettaja kohdentaa tukensa useimmiten oppilaiden tarpeiden mukaisesti ja huomioi niin ylös- kuin alaspäin eriyttämistä kaipaavat oppilaat. Oppilailla on mahdollisuuksia ilmaista tunteitaan ja opettaja tunnistaa ja kohtaa niin myönteiset kuin kielteiset tunneilmaukset ja reagoi niihin sensitiivisesti.</p>
Oppilaiden turvallisuuden tunne <ul style="list-style-type: none"> • Hakevat tarvittaessa tukea ja apua • Osallistuvat vapaaehtoisesti ja vapautuneesti • Uskaltavat yrittää ja ottaa riskejä 	<p>Oppilaat eivät juuri pyydä opettajalta tukea ja he vastaavat harvoin kysymyksiin. Oppilaat eivät aktiivisesti pyydä puheenvuoroja tai osallistu toimintaan.</p>	<p>Oppilaat hakevat joskus tukea tai apua opettajalta ja he vastaavat toisinaan kysymyksiin. Tällaiseen vuorovaikutukseen osallistuu vain osa oppilaista tai se ei jatku johdonmukaisesti. Oppilaista vain osa pyytää aktiivisesti puheenvuoroja ja osallistuu toimintaan.</p>	<p>Oppilaat ovat vapautuneita, hakevat opettajalta tukea tai pyytävät apua tarpeen mukaan ja jakavat ajatuksiaan luokassa. Oppilaat eivät välttele vaikeisiinkaan kysymyksiin vastaamista, vaan uskaltavat yrittää ja ottaa riskejä.</p>
Ihmissuhteet luokassa <ul style="list-style-type: none"> • Läheisyys • Jaettu myönteinen tunneilmaisuus • Sosiaalinen vuorovaikutus 	<p>Opettaja jää etäiseksi. Vain harvoin esiintyy viitteitä opettajan ja oppilaiden lämpimästä ja kannustavasta vuorovaikutuksesta. Luokan ilmapiiri on ”lattea” ja teennäinen ja vain harvat vaikuttavat nauttivan oppimistilanteesta.</p>	<p>Opettaja ja oppilaat ovat toisinaan lämpimässä ja kannustavassa vuorovaikutuksessa tai lämmin opettaja-oppilasvuorovaikutus koskettaa vain osaa oppilaista. Luokan ilmapiiri on toisinaan myönteinen (esim. jaettu ilo, hyväntuulisuus ja kiinnostus toisia kohtaan), mutta toisinaan ilmapiiri on myös ”lattea”.</p>	<p>Esiintyy useita viitteitä siitä, että opettajan ja oppilaiden välinen vuorovaikutussuhde on lämmin ja kannustava. Opettaja on aidosti kiinnostunut oppilaista ja niin opettaja kuin oppilaat ovat mielellään toistensa seurassa. Luokan ilmapiiri on myönteinen, kannustava ja innostunut.</p>
Keskinäinen kunnioitus <ul style="list-style-type: none"> • Katsekontakti • Rauhallinen äänenkäyttö • Kunnioittava kielenkäyttö • Yhteistyö 	<p>Opettaja ja oppilaat osoittavat harvoin kunnioitusta toisiaan kohtaan (esim. toisia ei keskitytä kuuntelemaan tai kielenkäyttö on epäkunnioittavaa). Oppilaat eivät tee yhteistyötä mielellään.</p>	<p>Opettaja ja oppilaat osoittavat toisinaan kunnioitusta toisiaan kohtaan (esim. kuuntelevat toisiaan) tai keskinäinen kunnioitus ei kohdistu kaikkiin luokan oppilaisiin. Osa oppilaista tekee yhteistyötä.</p>	<p>Opettaja ja oppilaat osoittavat usein kunnioitusta ja huomiota toisiaan kohtaan (esim. kuuntelevat toisiaan, ottavat katsekontaktia tai äänenkäyttö on rauhallista ja äänensävy on lämmin. Oppilaat tekevät mielellään yhteistyötä.</p>

Opettajan sensitiivisyys ja myönteinen ilmapiiri

- **Oppilaiden tarpeisiin vastaaminen**
 - / Akateemisten, sosiaalisten ja emotionaalisten tarpeiden tiedostaminen ja huomioiminen
 - / Työskentelyn seuraaminen
 - / Ongelmien ennakointi
 - / Tarpeiden tunnistaminen
 - / Tuen ja turvan antaminen
 - / Uudelleen kiinnittymisen tukeminen
- **Oppilaiden turvallisuuden tunne**
 - / Hakevat tarvittaessa tukea ja apua
 - / Osallistuvat vapaaehtoisesti ja vapautuneesti
 - / Uskaltavat yrittää ja ottaa riskejä
- **Ihmissuhteet luokassa**
 - / Läheisyys
 - / Jaettu myönteinen tunneilmaisu
 - / Sosiaalinen vuorovaikutus
- **Keskinäinen kunnioitus**
 - / Katsekontakti
 - / Rauhallinen äänenkäyttö
 - / Kunnioittava kielenkäyttö
 - / Yhteistyö

Oppilaiden tarpeisiin vastaaminen akateemisten, sosiaalisten ja emotionaalisten tarpeiden tiedostaminen ja niihin vastaaminen

- Työskentelyn seuraaminen
- Ongelmien ennakointi
- Tarpeiden tunnistaminen
- Tuen ja turvan antaminen
- Uudelleen kiinnittymisen tukeminen

1. vaihe: Opettaja **seuraa vain harvoin** oppilaita tai tunnistaa tilanteita, joissa oppilaat tarvitsisivat apua. Opettaja **ei huomioi toiminnassaan oppilaiden yksilöllisiä tarpeita**. Kun oppilaat ilmaisevat tunteitaan, opettaja ei tunnista tai kohtaa niitä.

2. vaihe: Opettaja **havainnoi ja tunnistaa toisinaan oppilaiden tuen, avun ja huomion tarpeisiin liittyviä vihjeitä**, kun taas toisinaan vihjeet jäävät huomiotta tai joidenkin oppilaiden kohdalla toistuvasti. Toisinaan opettajan toiminta vastaa oppilaiden yksilöllisiin tarpeisiin, mutta toisinaan yksilöllisiä tarpeita ei huomioida. Oppilailla on mahdollisuus ilmaista tunteitaan, mutta opettaja ei tunnista tai kohtaa niitä johdonmukaisesti.

3. vaihe: Opettaja **havainnoi oppilaita aktiivisesti ja tunnistaa usein** oppilaiden tuen, avun ja huomion tarpeisiin liittyviä vihjeitä ja vastaa niihin. Opettaja kohdentaa tukensa useimmiten oppilaiden tarpeiden mukaisesti ja **huomioi niin ylös- kuin alaspäin eriyttämistä kaipaavat oppilaat**. Oppilailla on mahdollisuuksia ilmaista tunteitaan ja opettaja tunnistaa ja kohtaa niin myönteiset kuin kielteiset tunneilmaukset ja reagoi niihin sensitiivisesti..

Opettajan sensitiivisyys ja myönteinen ilmapiiri

- Oppilaiden tarpeisiin vastaaminen
 - / Akateemisten, sosiaalisten ja emotionaalisten tarpeiden tiedostaminen ja huomioiminen
 - / Työskentelyn seuraaminen
 - / Ongelmien ennakointi
 - / Tarpeiden tunnistaminen
 - / Tuen ja turvan antaminen
 - / Uudelleen kiinnittymisen tukeminen
- Oppilaiden turvallisuuden tunne
 - / Hakevat tarvittaessa tukea ja apua
 - / Osallistuvat vapaaehtoisesti ja vapautuneesti
 - / Ottavat riskejä
- Ihmissuhteet luokassa
 - / Läheisyys
 - / Jaettu myönteinen tunneilmasto
 - / Sosiaalinen vuorovaikutus
- Keskinäinen kunnioitus
 - / Katsekontakti
 - / Rauhallinen äänenkäyttö
 - / Kunnioittava kielenkäyttö
 - / Yhteistyö

Oppilaiden turvallisuuden tunne

- Hakevat tukea ja apua
- Osallistuvat vapaaehtoisesti ja vapautuneesti
- Ottavat riskejä

1. vaihe: **Oppilaat eivät juuri pyydä opettajalta tukea** ja he vastaavat harvoin kysymyksiin. **Oppilaat eivät aktiivisesti** pyydä puheenvuoroja tai osallistu toimintaan.

2. vaihe: Oppilaat **hakevat joskus tukea tai apua** opettajalta ja he vastaavat toisinaan kysymyksiin. Tällaiseen vuorovaikutukseen osallistuu **vain osa oppilaista** tai se ei jatku johdonmukaisesti. **Oppilaista vain osa** pyytää aktiivisesti puheenvuoroja ja osallistuu toimintaan.

3. vaihe: Oppilaat ovat **vapautuneita**, hakevat opettajalta **tukea tai pyytävät apua tarpeen mukaan** ja jakavat ajatuksiaan luokassa. Oppilaat eivät välttele vaikeisiinkaan kysymyksiin vastaamista, vaan **uskaltavat yrittää ja ottaa riskejä**.

Opettajan sensitiivisyys ja myönteinen ilmapiiri

- Oppilaiden tarpeisiin vastaaminen
 - / Akateemisten, sosiaalisten ja emotionaalisten tarpeiden tiedostaminen ja huomioiminen
 - / Työskentelyn seuraaminen
 - / Ongelmien ennakointi
 - / Tarpeiden tunnistaminen
 - / Tuen ja turvan antaminen
 - / Uudelleen kiinnittymisen tukeminen
- Oppilaiden turvallisuuden tunne
 - / Hakevat tarvittaessa tukea ja apua
 - / Osallistuvat vapaaehtoisesti ja vapautuneesti
 - / Ottavat riskejä
- Ihmissuhteet luokassa
 - / Läheisyys
 - / Jaettu myönteinen tunneilmaisu
 - / Sosiaalinen vuorovaikutus
- Keskinäinen kunnioitus
 - / Katsekontakti
 - / Rauhallinen äänenkäyttö
 - / Kunnioittava kielenkäyttö
 - / Yhteistyö

Ihmissuhteet luokassa

- Läheisyys
- Jaettu myönteinen tunneilmaisus
- Sosiaalinen vuorovaikutus

1. vaihe: **Opettaja jää etäiseksi**. Vain harvoin esiintyy viitteitä opettajan ja oppilaiden lämpimästä ja kannustavasta vuorovaikutuksesta. Luokan ilmapiiri on ”lattea” ja teennäinen ja vain harvat vaikuttavat nauttivan oppimistilanteesta.

2. vaihe: Opettaja ja oppilaat ovat **toisinaan lämpimässä ja kannustavassa suhteessa** tai lämmin opettaja-oppilasvuorovaikutus koskettaa **vain osaa oppilaista**. Luokan ilmapiiri on **toisinaan** myönteinen (esim. jaettu ilo, hyväntuulisuus ja ilmaistaan kiinnostusta toisia kohtaan), mutta toisinaan ilmapiiri on myös ”lattea”.

3. vaihe: Esiintyy **useita viitteitä** siitä, että opettajan ja oppilaiden välinen **vuorovaikutussuhde on lämmin ja kannustava**. Opettaja on **aidosti kiinnostunut oppilaista** ja niin opettaja kuin oppilaat ovat mielellään toistensa seurassa. Luokan ilmapiiri on myönteinen, kannustava ja innostunut.

Opettajan sensitiivisyys ja myönteinen ilmapiiri

- Oppilaiden tarpeisiin vastaaminen
 - / Akateemisten, sosiaalisten ja emotionaalisten tarpeiden tiedostaminen ja huomioiminen
 - / Työskentelyn seuraaminen
 - / Ongelmien ennakointi
 - / Tarpeiden tunnistaminen
 - / Tuen ja turvan antaminen
 - / Uudelleen kiinnittymisen tukeminen
- Oppilaiden turvallisuuden tunne
 - / Hakevat tarvittaessa tukea ja apua
 - / Osallistuvat vapaaehtoisesti ja vapautuneesti
 - / Ottavat riskejä
- Ihmissuhteet luokassa
 - / Läheisyys
 - / Jaettu myönteinen tunneilmaisu
 - / Sosiaalinen vuorovaikutus
- Keskinäinen kunnioitus
 - / Katsekontakti
 - / Rauhallinen äänenkäyttö
 - / Kunnioittava kielenkäyttö
 - / Yhteistyö

Keskinäinen kunnioitus

- Katsekontakti
- Rauhallinen äänenkäyttö
- Kunnioittava kielenkäyttö
- Yhteistyö

1. vaihe: Opettaja ja oppilaat **osoittavat harvoin kunnioitusta** toisiaan kohtaan (esim. toisia ei keskitytä kuuntelemaan tai kielenkäyttö on epäkunnioittavaa). Oppilaat **eivät tee yhteistyötä** mielellään.

2. vaihe: Opettaja ja oppilaat osoittavat vain **toisinaan** kunnioitusta toisiaan kohtaan (esim. kuuntelevat toisiaan) tai keskinäinen **kunnioitus ei kohdistu kaikkiin luokan oppilaisiin**. Osa oppilaista tekee yhteistyötä.

3. vaihe: Opettaja ja oppilaat **osoittavat usein kunnioitusta** ja huomiota toisiaan kohtaan (esim. kuuntelevat toisiaan, ottavat katsekontaktia tai **äänenkäyttö on rauhallista** ja äänensävy on lämmin. Yhteistyön tekeminen on **mieluisaa**).

Esimerkkivideo

- VOPA_1.luokka Käsitellyn tarinan mieleen palauttaminen (06:51)
- VOPA_1.luokka Kuulumisia ja kotitehtävän kertaus (07:01)
-
- Mahdollisesti myös
 - / VOPA_1.luokka Keskustelua väkivallasta ja koskemisesta (06:41)
 - / VOPA_1.luokka Tarinaa ja draamaharjoituksia (07:45)

- Mikä taulukon kohta ei noussut esimerkeissä esille?
- Omia kokemuksia?

VOPA –toimintamallin vaiheittaisten kuvausten käyttäminen

- Oppitunti katsotaan noin **15 minuutin sykleissä**.
- Tallennetta katsoessa kirjataan muistiinpanoja erilliselle muistiinpanolomakkeelle.
 - / Jokaisesta syklistä kirjataan oma lomakkeensa.
 - / Kirjoita muistiinpanoihin konkreettisia esimerkkejä.
 - Mitä tapahtui? Mistä voit päätellä?
 - / Lopuksi pohdi oppituntia kokonaisuutena ja merkitse siihen liittyen kootusti muistiinpanoja.
- Valitse näyte (noin 3-4 min), jonka voisit näyttää opiskelukavereille.